

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

Nākotnes parki

"Latvijas valsts meži" un mammadaba gaida tevi ciemos!

"Latvijas valsts meži" jau brīdināja:

NEMĒSLO MEŽĀ!
PAR CŪKU PĀRVĒRTĪSIES!

Mammadaba žurnālos parasti rakstām par skaistām un sakoptām vietām. Šoreiz būs mazliet neparasti, jo vairāk stāstīsim par to, kas bija un kas būs. Lasītājiem būs dota vienreizēja iespēja kaut vai domās piedalīties kādreiz tik slavenā un skaistā Bauņu muižas parka atjaunošanā un sakopšanā, vērot, kā pamazām atkopjas Cīravas meža parks.

No literatūras un vēstures zinām, cik dažādi mēdza būt muižu īpašnieki un kādu ietekmi viņi atstāja uz vietējiem iedzīvotājiem, uz tuvāko un tālāko apkārtni. Bauņiem šajā ziņā ļoti paveicies, jo grāfu fon Zīversu, it īpaši izcilā diplomāta un valstsvīra grāfa Jakoba Johana fon Zīversa, valdīšanas laikā muižas apkārtnē tika izveidota par neparasti skaistu vietu. Patiesībā par to nebūtu jābrīnās, jo augsti izglītots Jakobs fon Zīvers savas spožās karjeras laikā daudz ceļoja, dzīvoja ārzemēs, un mūža beigās visu iegūto pieredzi un nopelnīto naudu ieguldīja Bauņu muižā. Lai gan Bauņu muižas vairs nav, Zīversu laikā stādītie koki joprojām spītē laikam. Un ir patiesi prieks, ka kaut daļa parka tiks atjaunota, šoreiz pateicoties tā jaunajiem saimniekiem AS “Latvijas valsts meži”.

Cīravas muižas vēsture liecina, ka tās īpašnieki Manteifeļi veicinājuši gan saimniecisko rosību, gan rūpējušies par saviem cilvēkiem. Kur vien Manteifeļi iegādājās īpašumus, tur uzreiz cēla to, kas nepieciešams muižas cilvēkiem – ērtas kalpu mājas, skolas. Arī Cīravas muižā pēc kungu mājas uzcelšanas nākamā būvēta skolas ēka, bet apkārt muižas kompleksam tika iekopts parks.

Tādu senu parku atjaunošana nav vienkārši paveicama, jo šādas vietas parasti ir iekļautas dažādu aizsargājamo objektu sarakstos, kas uzliek pamatotus papildu pienākumus.

Veco muižas parku atjaunošanā tiek izvērtētas teritorijas, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir dabas daudzveidības saglabāšana un dabas vērtību aizsardzība. Tikpat svarīgi ir saglabāt un aizsargāt ainaviskās, dabas un kultūras vērtības, nodrošināt sabiedrības vajadzības pēc atpūtas dabā, rūpēties par vides izziņas nodrošināšanu. Palūkosimies, kā AS “Latvijas valsts meži” plāno atjaunot vecos parkus!

Bauņu parks 2. lpp.

Cīravas mežaparks 12. lpp.

Baunū , parks

Bauņu parks

Bauņi
Burtnieku novads
Matīšu pagasts

Rīga – 145 km
Valmiera – 30 km
Mazsalaca – 15 km
Burtnieki – 15 km

Kā nokļūt Bauņu parkā

Braucot pa Valmieras–Mazsalacas šoseju, apmēram 5 km aiz Matīšiem ceļa labajā pusē redzams neliels stāvlaukums, aiz kura atrodas Jēkabkalns – daļa no Bauņu muižas parka, mūsdienās arī dendroloģisks stādījums, kultūrvēstures un īpaši aizsargājama dabas teritorija.

Braucot pa veco Valmieras–Mazsalacas autoceļu no Bauņu muižas pa apmēram 0,5 km garo veco lap-egļu aleju, šķērsojot Bauņupītes tiltu, labajā pusē skatam paveras Jēkabkalns.

Angļu stils Burtnieka krastā

18. gadsimta beigās Burtnieku ezera krastā lepna slējās viena no skaistākajām tā laika Vidzemes pilīm angļu lauku māju stilā. Kaut gan Bauņu nosaukums rakstos minēts jau 17. gadsimta otrajā pusē, īstu uzplaukumu un spožumu šī vieta piedzīvoja Zīversu laikā, īpaši Jakoba Johana fon Zīversa saimniekošanas posmā 18. gadsimta otrajā pusē.

J. J. Zīverss bija neparasti spoža personība, viņa karjera cariskās Krievijas galmā bija apbrīnas vērtā. Viņš daudz ceļoja, strādāja ārzemēs, bet mūža beigās nodevās no tēva mantotās muižas pārūvei un parka iekārtošanai. Pēc Bauņu mūra pils pabeigšanas 1787. gadā mācītājs Gustavs Bergmanis jūsmīgi aprakstīja pili un parku:

"Centrālā celtnē un paviljoni ir divstāvēģi, viss šeit ir regulārs un gaumīgs, nekur nejūt disonansi. Te atrodas zāles un telpas, kas apgleznotas un gaumīgi apmēbelētas. Te atrodas arī dārgu vara grebumu kolekcija, izmeklēta bibliotēka, kurā bez liela grāmatu daudzuma, kas attiecas uz dārza mākslu un ainavām, atrodami arī labākie vācu, angļu un franču darbi, kuri cēlajam īpašniekam dara godu un apliecina viņa Anglijā, Francijā, Vācijā un Itālijā iegūtās zināšanas."

Tikpat jūsmīgi savulaik aprakstīts arī dārzs un apkaime, jo Jakobs Johans fon Zīverss nežēloja līdzekļus, lai lielās un skaistās muižas apkārtni pārvērstu par īsti eiropeiskas gaumes paraugu. J. J. Zīversa laikā Bauņos izskatījās kā pie angļu lordiem. Šeit viss bija pakļauts vienotai iecerei. Saglabājušās garās alejas, lielie dīķi, svešzemju koku stādījumi ļauj apjaust kādreizējās ieceres diženumu.

Pils dārza pusē, kurā varēja iekļūt cauri arkādei pa kāpnēm, kas veda lejup no pils, acīm pavērās nepārredzams puķu lauks, kur pavasarī krāšņi ziedēja hiacintes, dzeltenās un baltās narcises, tulpes, kuru sīpolus katru gadu īpaši pasūtīja. Starp citiem ziediem dārza apmeklētājus apbūra apmēram simts dažādu neļķu šķirņu. Dārzā pie augstā mūra bija redzami augļu koki, vīnogulāji un firziķi, baltie zīdkoki, cirptu liepu dzīvžogi, stādījumu ejas, paviljoni, terases un soli. 1786. gadā šeit brīvā dabā tika izaudzētas melones, kuras pilnīgi nogatavojās. Bija arī diezgan daudz ciedru, kas izaudzēti no sēklām. Angļu dārza stādījumos auga Amerikas valrieksti, sausserži, ceriņi, jasmīni, akācijas, rozes, plūškoki, gobas, pīlādži, krūklī, bērzi, egles, kļavas, priedes, kadiķi, liepas un citi koki un krūmi. Vēl mūsdienās parkā atrodami valrieksti un to atvases.

Arī vēlāk, 19. gadsimtā, mainoties Bauņu saimniekiem, muižas dzīve kūsāt kūsāja. Bauņu muižas kompleksā ietilpa kungu vasaras māja, kalpotāju dzīvojamā ēka, staļļi, klētis, brūzis, dzirnavas, smēde, moderniecība, putnu māja, veļas mazgātava, rija, krogs, parka sarga namiņš ar salmu jumtu un citas ēkas.

Par Meitu kalnu daudz stāstu savērpts. Te esot bijusi pirmā meitumāja Latvijā, Romantiskās mēnesnīcas naktīs meitenes sēdējušas logā un ķemmējušas garos matus vai greznos, baltos tērpos pastaigājušās pa Jēkabkalna celiņiem, iepiecinot muižas viesus. Tiesa, dažas, bēdu māktas, meklējušas galu turpat dīķa ūdeņos.

Kartupeļi un mūzika Bauņos

Zīversu valdīšanas laikā daudz tika domāts par vietējo ļaužu izglītošanu, par viņu dzīves apstākļu uzlabošanu. Eiropā mācījies un strādājis apgaismības pārstāvis Jakobs Johans Zīverss pievērsās vietējo ļaužu izglītošanai. Viņš apmācīja vietējos kartupeļu audzēšanā un mudināja pievērsties dārzkopībai, kas ļautu uzlabot gan pašu ēdienkarti, gan tikt pie naudas. Bauņu kokaudzētavā izaugušos augļu koku stādus dalīja apkārtnes māju saimniekiem, lai arī zemnieku bērniem kaut kas tiktu uz kārā zoba, lai popularizētu šo nozari. Piena lopkopības uzlabošanai iepirka uzlabotās Anglijas liellopu šķirnes, bet tīrums sēja tolaik vēl svešo āboliņu.

Barona meitu mācību stundas varēja apmeklēt arī apkārtnes ļaužu bērni, vasarā pils dārzā, bet ziemā iekštelpās muzicēja īpaši apmācīta talantīgāko vietējo ļaužu muzikālā kapela.

Jā, protams, arī naudai bija liela nozīme, jo pateicībā par uzticīgo kalpošanu Krievijas ķeizariene Katrīna II Jakobu Johanu fon Zīversu ne tikai apbalvoja ar visiem iespējamajiem ordeņiem, viņš no ķeizarienes balvā saņēma vairākas muižas Krievijā un ievērojamu naudas prēmiju, "lai lauku dzīves vienkāršībā rastu mierinājumu un harmoniju".

Jēkabkalna ziedu laiki

Jēkabkalns ir daļa no lielā, bijušā Bauņu muižas parka, kas piesaista ne tikai ar interesanto reljefu, dendroloģiskajiem stādījumiem, bet arī ar neparasti bagātu kultūrvēsturi.

Jēkabkalns atrodas 58 metrus virs jūras līmeņa, ir 330 metru plats iegarens pacēlums vaļņveida paugura – drumlīna – galā. No Zīversu laikiem Jēkabkalnā saglabājušās deviņas skaistas veimutpriedes un dižskābarži, ik pavasari spītīgi pret sauli tiecas Amerikas valriekstu atvases. Daļēji saglabājušies ūdens kanāli un mākslīgi veidotais reljefs, kā arī "Katrīnas sēdekļis".

Ar Krievijas ķeizarieni Katrīnu II Bauņos saistīts ne tikai Jakoba fon Zīversa liktenis. Katrīna savulaik esot rosinājusi stādīt alejas. Vai nu šis aicinājums, vai arī ceļojumos un darba gaitās dažādās valstīs paša pieredzētais lika Zīversam stādīt lapegļu alejas.

1764. gadā Katrīna II viesojusies pie fon Zīversa, staigājusi pa skaisto parku, Jēkabkalna parka lapeņē pasēdējusi uz akmens soliņa – šī vieta joprojām glabā Katrīnas vārdu.

Tiesa, tagad kalns, ilgstoši atstāts savā vaļā, apaudzis ar krūmiem, bez noteikta plānojuma ieaugušām eglēm un ošiem, bet senāk...

"Pēc tam, kad pa alejām iets kādus tūkstoš soļus, nonākam pie Jēkaba kalna. Tur ir burbuļojoši avoti, pakalniņi, kas apstādīti ar kokiem, salas, pussalas, grotes, soli, ūdenskritumi, skārda telts, sēdekļi, krūmāji un tūkstošiem dažādu sugu koku. Tūkstoš soļu tālāk atrodas Meitu kalns, ar dažādiem kokiem apstādīts uzkalns."

Jēkabkalnu šķērso dziļa grava, kuras vienā krastā bija estrāde, otrā – balles placis. Zem liela ozola pie sava galdiņa sēdējuši muzikanti, un mūzikas skaņas piepildījušas gleznaino Bauņu parku.

Ja uz Jēkabkalnu nāk no muižas puses pa lapegļu aleju, pirms tiltiņa pār mazo, tikai 10 km garo Bauņupīti, kas drīz vien ietek Burtnieka ezerā, ceļa kreisajā pusē redzama sena kapsēta. Tajā paša stādītu lapegļu paēnā apglabāts arī izcilais Bauņu saimnieks Jakobs Johans fon Zīverss. Aculiecinieku rakstītais vēsta, ka vietējie tiešām novērtējuši barona ieguldījumu Bauņu uzplaukumā: četrus kilometrus garo ceļu no baznīcas sešpadsmit Bauņu saimnieki uz pleciem nesuši zārku ar aizgājēju, kurš kopā ar zelta zobenu guldīts ar seju uz leju, citādi būtu noslēcis ļaunu asarās. Taču laiks un kari nav saudzējuši šo kapsētu un barona atdusas vietu, tikai ziliem ziedīņiem ziedošās kapu mirtes pavasaros sargā vēl neizlauptās kapa vietas.

Dziesmu skaņas Jēkabkalnā

Simt gadu vēlāk Jēkaba kalns piedzīvoja vēl kādu neaizmirstamu notikumu.

Lai attīstītu latviešu garīgo dzīvi, mācītājs, skolotājs un rakstnieks Juris Neikens rīkoja dziesmu svētkus. Pirmos plašākos dziesmu svētkus, kuros piedalījās seši kori, Neikens sarīkoja 1864. gadā Dikļu mācītāja muižas birzī. Otrie dziesmu svētki notika nākamā gada vasarā Bauņu muižas parkā. Kori esot uzstājušies ar dziesmām "Es grib' rītā mežā braukt", "Cik jauks ir mežs un lauks", "Kad zaļā mežā tikšu". Šādi svētki deva ierosmi vairāku dziedāšanas biedrību dibināšanai, un 1873. gadā Rīgā notika Pirmie vispārējie latviešu dziesmu svētki.

2015. gadā paies 150 gadu kopš dziesmu svētkiem Bauņu parkā, un novada pašvaldība iecerējusi šim notikumam veltītu atceres pasākumu.

Par Vidzemes otro latviešu dziesmu dienu Jēkabkalnā atgādina 1990. gadā uzstādītais piemiņas akmens.

Cita teika par Meitu kalnu stāsta, ka vecos laikos bijusi tāda kārtība, ka meitas braukušas vai gājušas puišos. Reiz, kad Dievs sēdējis ceļmalā pie Meitu kalna, meitas, puišos braukdamas, uzskrējušas virsū Dievam. Tad nu Dievs noteicis, ka meitām vairs nav brīv puišos braukt, bet jāsēž mājās un jāgaida, kamēr puiši brauks pie viņām. Pēc šī notikuma kalns iesaukts par Meitu kalnu.

Vīzija par Jēkabkalnu

Rietumvidzemes mežsaimniecības vīziju par Jēkabkalna nākotni piedāvā vides eksperte Ieva Rove

Laiki mainījās, nāca revolūcijas un kari, pils vairs nav, arī parks pamazām aizauga un dabiskojās.

Laika gaitā parks sadalīts vairākiem īpašniekiem. Jēkabkalnu un tā tuvāko apkārtni apsaimnieko AS "Latvijas valsts meži".

Vairāk nekā 100 gadu neapsaimniekotais Bauņu muižas parks attīstījās savā vaļā un laika gaitā dabiskojās – vizuāli kļuva līdzīgs dabiskam mežam. Tāds liktenis ir lielākajai daļai muižu parku Latvijā. Sākotnējo parka apstādījumu struktūru šādās platībās var tikai nojaust, vien atsevišķi celiņi, kāda skulptūra vai strūklakas fragments norāda, ka vecākie koki ir stādīti. Lielākā daļa šādu parku tomēr paliek starpstadijā – ne īsti parks, ne mežs. Bauņu parks ir dabiskojies tiktāl, ka speciālistu skatījumā vērtējams kā bioloģiski augstvērtīgs mežs ar augstu platlapju koku īpatsvāru, ar dabiskam meža raksturīgiem elementiem un norisēm. Tieši novērtējot parka dabas vērtības, tam 20. gadsimtā pamatoti piešķirtas dažādas dabas vērtību aizsardzības pakāpes un formas.

Parka centrālajai daļai piešķirta aizsargājama dendroloģiska stādījuma statuss, kā galveno vērtību akcentējot introducētos kokus, apmēram 200 gadu vecās veimutpriedes, Eiropas lapegles, kurām nav analoģu Latvijā. Parks savulaik atzīts ne vien par vienu no skaistākajiem, bet arī par introducētajiem kokaugiem bagātākajiem stādījumiem Latvijā 18.–19. gadsimtā, kur daļa ievesto koku saglabājušies līdz mūsdienām.

Parkam piešķīra arī īpaši aizsargājama iecirkņa statusu, kas būtiski ierobežoja tradicionālo mežsaimniecību, tā nodrošinot netraucētu koku un krūmu saglabāšanos un attīstību. 2004. gadā, pamatojoties uz parka dabas vērtību apsekošanas rezultātiem, tika izņemts tam piešķirt stingrāko dabas vērtību aizsardzības statusu – mikroliegumu. Mikroliegums ir salīdzinoši maza īpaši aizsargājama dabas teritorija, kurā aizliegta jebkāda saimnieciska darbība.

Mikrolieguma izveidošanas mērķis Bauņu parkā

Jēkabkalnā un tā tiešā tuvumā reģistrēti ilglaicīgi, bioloģiski veci Latvijā īpaši aizsargājami meža biotopi, kas attiecīgā laika posmā atbilda mistrotam skuju koku–lapu koku un platlapju mežam. Šajos mežos speciālisti reģistrēja arī vairākas retas un aizsargājamas ķērpju un sūnu sugas, kā arī piemērotas dzīvotnes melnajai dziļnai un vidējam dzenim, kas Latvijā ir īpaši aizsargājamas putnu sugas.

Savukārt Valmieras–Mazsalacas šosejas otrā pusē tika reģistrēti pat četri īpaši aizsargājami meža biotopi, kā arī ievērojams skaits retu un aizsargājamu ķērpju un sūnu. Arī šeit atrodas piemērotas dzīvotnes melnajai dziļnai un vidējam dzenim.

Kokaudzi veido galvenokārt veimutpriede, Eiropas lapegle, baltegle, dižskābardis, liepa, pelēkais riekstkoks, ozols, osis, vīksna, goba, apse, egle u. c.

Pamežā sastop alpīno vēreni, neīsto jasmīnu, pīlādžlapu sorbāriju, balto grimoni, lazdas, sausseržus, parasto filadelfu u. c.

Zemsedzi veido baltais vizbulis, pavasara dedestīņa, spulģītis, ziemas kaņepene, vārpu septiņvīre, dzeltenā zeltņātrīte, meža zeltstarīte, divlapu žagatiņa, četrlapu čūskoga, pilsētas bitene, meža zemeņe, smaržīgā vijolīte, tīruma cietpiene, Kasūbijas gundega, zaķskābenes, pie kapiem sastop arī laimiņus un mazo kapmirti.

Visā platībā daudz milzīgu, ar sūnām klātu kritalu, kas veido dzīves un barošanās vietas daudzām tikai ļoti vecās un lielās kritālās dzīvotspējīgām retām sugām. Par meža dabiskumu liecina arī dzeņveidīgo putnu sakalti koki un to stumbeņi. Vietām redzami sausokņi – pilnībā nokaltuši koki, kas turpina stingri turēties vertikāli – arī šādi stumbeņi ir dzīves vieta citām sugām. Pašu kokaudzi veido dažāda vecuma un lieluma koki – tā nodrošinot gan dažādvecuma struktūras, gan meža pēctecību nākotnē. Tikpat daudzveidīgs ir arī meža pamežs, paauga un zemsedze, ko caurauž veco grāvju un taku vietas, kā arī atsevišķi akmeņi.

Šādā mežā ir daudz dažādu dzīves un barošanās vietu un vietīņu ļoti koncentrētam dažādu dzīvo radību kopumam. Šeit vienlaicīgi ir gan kluss, gan saklausāmi ļoti daudzveidīgi trokšņi.

Neskatoties uz pamatoti piešķirto aizsardzības statusu un noteikto aizsardzības režīmu, visai atšķirīga ir bijusi dažādu cilvēku izpratne un attieksme pret parku. Piemēram, 2009. un 2011. gadā Jēkabkalnā un tā tiešā tuvumā tika īstenota gan egļu pameža retināšana, gan vēlāk teju visu lielāko koku atēnošana. Tika saglabāti atsevišķi jaunāki koki, lai radītu nelielu iespēju koku pēctecībai nākotnē.

Parka sirdī – Jēkabkalnā – tika īstenota daļēja parka atjaunošana, samazinot dabiskajam mežam svarīgu struktūrelementu skaitu un apjomu, atstājot daudzas dabiskam mežam raksturīgas sugas bez mājvietas.

Nākotnes plāni Bauņu parkā

Bauņu parks ir liecība, cik dažādas ir aizsardzības un apsaimniekošanas iespējas un risinājumi, cik liela nozīme ir ilglaicīgai plānošanai un cilvēku pieņemtajiem lēmumiem dabas vidē.

2013. gadā AS "Latvijas valsts meži", Valsts meža dienesta un pašvaldības pārstāvji kopā ieskicēja parka nākotnes vīziju, pēc iespējas integrējot visus parka vēstures, attīstības aspektus, kā arī tā daudzveidīgās vērtības.

Jēkabkalnu un tā tiešo apkārtni paredzēts atjaunot kā meža parku, atklājot apmeklētājiem nelielu skatu perspektīvu un radot iespēju gūt apjausmu par vietas vēsturi un īpašo nozīmi, kā arī par pagātnes spožumu un mērogu. Apjausmas akcentēšanai tiks atjaunota 19. gadsimtā izveidotā kanālu sistēma, dīķi un to salas, celiņi un takas, kā arī vietām akcentētas reljefa formas.

Daļēji atjaunoto platību ieskaus neatjaunotas parka daļas, kas pieder citiem īpašniekiem – arī šī ir laba iespēja parādīt apmeklētājiem dažādo apsaimniekošanas veidu iespējas un rezultātus.

Lai saglabātu dabisku iespaidu, netiks izvietoti parka mazie arhitektūras un rekreācijas elementi – jo mēs pārāk maz zinām, kādi tie ir bijuši, un šādi arī veidosies meža parka iespaids.

Atsevišķās vietās ir domāts uzstādīt informācijas stendus par parka vēsturi un nozīmi, kā arī stendu, kas paskaidro, kāpēc parks ir daļēji atjaunots tieši tā.

Lai īstenotu šo teju mežģīņu darinātāja vīziju, tiks rosināts mērķa platībā atcelt mikrolieguma statusu, kas aizliedz saimniecisko darbību.

Dabiskojuies parks

Lai rosinātu parka apmeklētājus papildināt savas zināšanas un sajūtas ar ko absolūti citādu, tiek domāts arī par risinājumiem parka netraucētajā daļā Valmieras–Mazsalacas šosejas otrā pusē.

Šī ir īpaša platība, kur par kādreiz vareno parku liecina vien lielu izmēru vecie koki, ar rokām raktais dīķis un grāvji, kā arī, dīķi rokat, uzbērtais paugurs. Šajā parka daļā saglabājušās vien dažas šauras taciņas. Parka plānojums un mērķtiecīgi veidotie apstādījumi saskatāmi vien gara acīm, jo pēdējo 100 gadu laikā tas attīstījies pats savā nodabā – izauguši gan skuju, gan lapu koki un krūmi. Savukārt daļa ļoti veco koku izgāzušies un lūzuši, veidojot daudzveidīgu dažādu izmēru un sadalīšanās pakāpju kritālas. Dažas kritālas ir milzīgas un sūnām klātas.

Arī par šo Bauņu parka daļu ir ieskicēta attīstības vīzija – radīt iespēju apmeklētājiem pa taciņu, kas lodā starp kritālām un gar dīķi, izstaigāt sausākās parka daļas un izjust to īpašo burvību, kas valda parkā, kas laika gaitā ir dabiskojuies. Šo parka daļu nevarēs izstaigāt bez pārgājiena apaviem, jo taka būs bez seguma un arī pāri lielākajām kritālām būs jāpārkāpj paša spēkiem – kā citādi izjust dabisko? Vien tiek spriests, ka tālā nākotnē varētu domāt par daļēju dīķa atjaunošanu, kas nebūtu pretrunā ar ūdensaugu un dzīvnieku prasībām – tiem labāk tīk aktīvāka skābekļa aprīte; arī apmeklētājam dīķa skaidrās kontūras radīs drošības sajūtu. Taciņa uzvedīs arī rokām veidotajā paugurā, starp vecajām liepām, kur paveras skats uz pārmitro lapu koku mežu – dzeņveidīgo putnu koncentrācijas vietu parkā. Lai rosinātu daļēji atjaunotā Jēkabkalna apmeklētājus pastaigā uz šo parka daļu, tiks izvietoti atsevišķi skaidrojoši stendi un norādes, jo nereti sākumā ir grūti saprast, kāda ir šādu, klasiski nesakoptu mežu vērtība. Bet iemīlēt jau var tikai to, ko saproti.

Vēl jāapskata

Greižu akmens (Bauņu Lielais akmens, Griežu akmens, Mežiņu liels akmens)

Bauņu parka tālākajā nostūrī pie Valmieras–Mazsalacas ceļa ir autostāvvietā. Un turpat redzams Bauņu Lielais akmens. Akmens garums 5,3 m, platums 5,1 m, augstums gandrīz 1,2 m, apkārtmērs 16 m. Akmens virsū ir lēzeni šķīvīveida padziļinājumi, tāpēc daži pētnieki to uzskata par senu kulta vietu.

Burtnieks

Teikām, leģendām un nostāstiem apvītais Burtnieks (saukts arī par Burtnieka ezeru un Burtnieku ezeru) ir piektais lielākais ezers Latvijā. Burtnieks ir makšķernieku iecienīts ezers, kurā konstatētas 17 zivju sugas, šeit ir labas putnu vērošanas un atpūtas vietas. Burtnieks ir vienīgais ezers Latvijā, kur ezera ūdens radīto viļņu darbības rezultātā tā krastā izveidojušies klinšu atsegumi – tie atrodas ezera dienvidaustrumu malā netālu no Burtnieku evaņģēliski luteriskās baznīcas.

Matīšu evaņģēliski luteriskā baznīca

Baznīcu 1687. gadā cēlis Rīgas Svētā Pētera baznīcas torņa projekta autors R. Bindenšū, iespējams, ka tāpēc baznīcas torņa veidols atgādina vienkāršotu Rīgas Pēterbaznīcas torni ar apzeltītu gaili un lodi. Baznīcā apskatāma 17. gadsimta beigu kancele un altāris.

Cīravas mežaparks

Cīravas mežaparks

Aizputes novads
Cīravas pagasts

Rīga – 200 km
Aizpute – 15 km
Liepāja – 45 km

Pils un skola

Vārds *cīrava* kuršu valodā apzīmē strauju pagriezienu, virziena maiņu, un Durbes upe Cīravas centrā tā arī dara – pēkšņi met neparedzētu loku, mainot tecējumu.

Rakstos Cīravas vārds minēts jau tālajā 1253. gadā, kad, sadalot Kurzemi iekarotājiem, bīskapa vasaļiem izlēpota Cīravas Dzērve, bet izrakumi Buču senkapos liecina, ka šī vieta bijusi apdzīvota jau sen pirms Kristus.

Cīravas muižas pils Durbes upes labajā krastā pie Rudītes straucha un Ceplupes ietekas Durbē celta 1752. gadā fon Manteifeļu dzimtai kā medību pils. 19. gadsimta 60. gados ēka tika pārbūvēta neogotiskā stilā. Namā daļēji saglabājušies

19. gadsimta interjera elementi, kamīns ar marmora apdari, vestibilā, kāpņu telpā un otrā stāva zālē vēl redzami ornamentāli griestu greznojumi, kas sākotnēji esot rotājuši visas nozīmīgākās telpas. Pils pagrābos tā laika gudrie meistari izveidojuši unikālu gruntsūdeņu novadīšanas sistēmu, bet apsilde uzbūvēta kā vienota sistēma, izmantojot un sadalot pa telpām kamīnu radīto siltumu.

No 19. gadu simteņa sākuma līdz Pirmajam pasaules karam Cīravas muiža bija viena no Kurzemes skaistākajām un varenākajām muižām. 1860. gadā šeit uzturējies Krievijas troņmantnieks, bieži viesojās dažādas augsta ranga valsts amatpersonas, kuras, apceļojot provinci, labprāt iegriezās Kurzemē, lai medītu dzīvniekiem bagātajos mežos.

Cīravas muižai arī vēlāk liktenis bijis labvēlīgs – 1905. gadā tā nav tikusi ne dedzināta, ne citādi postīta. Iespējams, ka tas noticis, pateicoties Cīravas muižas saimnieku attieksmei pret muižas ļaudīm. Vēsture liecina ne tikai par Manteifeļu un arī agrāko īpašnieku saimniecisko rosību Cīravā. Rakstos atrodamas ziņas, kā šeit rūpējās par vietējo ļaužu labklājību: kur vien Manteifeļi iegādājās īpašumus, tur uzreiz cēla skolas un ērtas mājas kalpiem. Par Cīravas pili, parku un saimniecību literatūrā atrodamas cildinošas atsauksmes. Ap 1820. gadu te iesākta aitu audzēšana, pirmoreiz Kurzemē lietoti mākslīgie mēsli un tvaika kuļmašīna, sēts āboliņš, stādīti kartupeļi.

Arī pēc 1920. gada, kad agrārās reformas gaitā Cīravas muiža vācu izcelsmes baronu dzimtai tiek atsavināta, tā netiek pamesta novārtā. 1922. gadā pilī ierīko Meža skolu, par ko liecina pie pils novietotais piemiņas akmens. 1951. gadā Meža skola tiek likvidēta, tomēr jau 1953. gadā tā tiek pārveidota par Cīravas Lauksaimniecības arodividusskolu, kas pilī darbojas līdz 2005. gadam. Diemžēl pašlaik pils ansamblis atrodas visai bēdīgā stāvoklī un gaida savu atdzimšanu.

Cīravas pils parks

Cīravas pils parka veidošana sākta 19. gadsimta 20. gados. Tas ir 7 ha liels brīva plānojuma parks ar dzirnavu dīķi un salām tajā. Vēlāk parka iekārtošanā piedalījās arī slavenais daiļdārznieks, kādreizējais Rīgas parku un dārzu veidotājs Georgs Kūfalts, kas šai vietai piešķīra eiropiešu izsmalcinātību.

Parka daļa tieši ap pili un pie dzirnavu dīķa veidota pēc Pirmā pasaules kara kā koku un krūmu kolekcija Cīravas Meža skolas vajadzībām. Te zied dažādi augi, tajā skaitā – meža tulpes un rudens vēlziendes. Abiem dekoratīvajiem augiem ir kopīga izplatīšanās vēsture, proti, tās savulaik atvestas, lai stādītu un rotātu muižu parkus, laika gaitā pielāgojušās Latvijas apstākļiem un vietām pat pārgājušas savvaļā.

Rudens vēlziede savvaļā sastopama ļoti reti, visbiežāk atrodama mitros zālajos valsts dienvidos un uzskatāma par dārzbēgli. Dažādas rudens vēlziedes šķirnes ir populārs krāšņumaugs dārzos un apstādījumos, tikai jāatceras, ka šis dekoratīvais augs ir arī ļoti indīgs.

Meža tulpe ir sens, savvaļā pārgājis krāšņumaugs, kas brīvā dabā sastopams reti. Meža tulpes aug vecos parkos un to tuvumā, kā arī palieņu zālajos, kur, visticamāk, nonāk upju ūdeņu nestie auga sīpoli.

Muižas parka teritorijā atrodas barona laikā izveidotie celiņi, bioloģiski veci, lieli ozoli, dižskābarži, skābarži, Eiropas lapegles, baltegles, veimutpriedes, te apskatāma duglāzija, asā un Kanādas egle, Eiropas ciedru priede, laurlapu papele, sarkanais ozols un daudzas citas pašmāju un svešzemju koku sugas. Šai vietai ir dabas un kultūrvēsturiskā vērtība, tās ir ainaviski skaistas un vietējo iedzīvotāju iecienītas atpūtas vietas.

Parka apkaimē saglabāties arī savdabīgs uzkalniņš – barona daudzsoņu kapsēta.

Kopš 1957. gada parks ap pili atrodas valsts aizsardzībā.

Mežaparks

Par Cīravas mežaparka atjaunošanas plāniem stāsta vides plānošanas speciāliste Solvita Reine

Tālāk aiz muižas parka kādreiz esot bijuši lieli ābeļdārzi, bet vēl aiz tiem – skaists un kopts mežaparks. Var tikai iztēloties, cik daudz baltās krāsas daba savulaik tērēja Cīravā: ābeļziedu mākoņi un ievu kupenas pavasarī, sniega un sarmas rotas Durbes krastos ziemā. Cīravieši šo skaistumu allaž pratuši novērtēt, savām pastaigām izvēloties takas līkumotās Durbes upes krastos. Ar gadiem baronu laikā iekoptie celiņi aizauguši, tomēr Cīravas meitas un puiši gluži tāpat kā savulaik viņu mātes un tēvi ievziedu laikā lakstīgalu dziesmās klausīties dodas uz Durbes upes līčiem. Tad nu tika nolemts, ka ir vērts atjaunot un sakopt Cīravas mežaparku.

Tiesa, zināmas pārvērtības mežaparkā notikušas arī agrāk. Ap 1958. gadu Cīravā militārām vajadzībām tika būvēts lidlauks, tad, lai nodrošinātu lidmašīnu pacelšanos un nolaišanos, mežaparka centrālajā daļā tika nocirsta liela daļa koku. Tagad šajā vietā ir izaudzis mežs, kuram nepieciešama kopšana.

Lai nodrošinātu Cīravas tuvumā esošajā vecās muižas mežaparkā dabas, rekreācijas un ainavisko vērtību ilglaicīgu saglabāšanu, lai radītu rekreācijai un parkam piemērotu ainavu Rietumkursas augstienes Durbes upes senlejā, Aizputes novada Cīravas pagastā, Dienvidkurzemes mežsaimniecības Akmensraga meža iecirkņa 408. kvartālā nolemts saimniekot atšķirīgi. AS "Latvijas valsts meži" Dienvidkurzemes mežsaimniecība izstrādājusi individuālo apsaimniekošanas plānu 2011.–2015. gadam, kas paredz izveidot Cīravas mežaparku.

Cīravas mežaparkā iekļautas dažādas nozīmes teritorijas: daļa parka ir svarīga dabas vērtību aizsardzībai, daļa – vietējo iedzīvotāju atpūtai. Ir vietas, kur ilglaicīga dabas aizsardzība ir savienojama ar sabiedrības vajadzību, konkrētajā gadījumā – rekreācijas un kultūrizglītības nodrošināšanu, papildinot viena otru.

Plānojot šāda veida parkuapsaimniekošanu, tiek izvērtētas teritorijas, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir dabas daudzveidības saglabāšana un dabas vērtību aizsardzība. Tie ir augstvērtīgi meža biotopi, upju aizsargzonas un aizsargjoslas – Durbes upei paralēlas krasta joslas. Cīravas mežaparka teritorijā daži koki sasnieguši pat 200 gadu vecumu, te atrodamas bioloģiski vecas lielu ozolu un priežu audzes, atsevišķi bioloģiski veci dižskābarži, skābarži, lapegles un baltegles. Īpaši vareni un majestātiski izskatās Durbes upes malā augošie ozoli, kuru dobumos gadu gaitā mājas atradusi ne viena vien spārnoto lidoņu saime.

Mežaparkā ir arī daudz citu, nezinātāja acij slēptu vērtību, piemēram, parkā atrasta īpaši aizsargājamu sēņu suga – tā ir piepe plaisājošā rūtaine *Xantoria parietina*, kas iekļauta Latvijas Sarkanās grāmatas 1. kategorijā. Šī suga aug uz atsegtas vecu ozolu koksnes, uz nokaltušiem zariem, mizas plaisās vai uz nokaltušu ozolu stumbriem.

Mūsu mērķis ir ainavisko vērtību saglabāšana un aizsardzība, vides izziņas nodrošināšana, dabas un kultūras vērtību saglabāšana. Cīravas mežaparkā visu šo bagātību netrūkst, un ir jau paveikti pirmie darbi: izcirsti krūmi uz ceļiem un taciņām, iztīrīts grāvišu tīkls, lai atjaunotu ūdens noteci un nosusinātu zemākās vietas, tiks nolīdzināti celiņi, lai pa tiem varētu pastaigāties un braukt ar velosipēdu.

Pa Cīravas mežaparku var kļīst stundām ilgi, kamēr izstaigāts Taisnais gaņģis, Krusta gaņģis un Braša gaņģis, izlīkumotas taciņas gar Durbes upi, kur gleznainākajos upes līčos tiks iekārtoti četri ainaviski skatu laukumi ar soliņiem un ugunsкура vietām.

Ik līcis ir kā savdabīga glezna, jo Durbes upe līkumo pa vienu no Kurzemes neparastākajām senlejām. Sākumam Durbīte ūdeņus ņem no Durbes ezera, mazliet pieņēmusies sparā, upe uzvedas kā nerātns meitēns: savā 47 kilometru garajā tecējumā tā izlokās gan pa pļavām, gan met lokus pat ap 40 metru augstiem pakalniem, gan glaužas gar stāvkrastiem. Vēlāk, pagurusi mest cilpas, apvienojas ar Tebru un izveido Sakas upi, kas visus no daudzajām mazajām pietekām savāktos ūdeņus aiznes uz jūru. Pie Cīravas Durbe uzvedas kā īsts marta zaķis – tā met cilpu cilpas, bet nekur tālu nav aizskrējusi. Un labi vien ir, jo vareno ozolu ieskautie Durbes upes līči veido neparasti gleznainu ainavu. Drīz Cīravas mežaparkā atkal varēs ērti pastaigāties un atpūsties, baudot Latvijas dabas skaistumu.

Vēl jāapskata

Cīravas luterāņu baznīca

Cīravas luterāņu baznīca celta 1781. gadā Sudmalkalnā. No ārpuses tā līdzinās citām Kurzemes baznīcām ar piramīdveidīgo torni, sarkano kārniņu jumtu un masīvām ķieģeļu sienām. Neparasta iezīme ir parādes ieeja no torņa korpusa sāniem, nevis priekšpuses, jo tā laika stingrie kanoni noteica baznīcu būvēt tā, lai altāris atrastos austrumu pusē. Altāris, kancele un kungu sols, kas balstās uz sievietes galvas, kā arī ērģeļu luktas un prospekts, telpu dekoratīvā apdare ir valsts nozīmes mākslas pieminekļi. Saglabājies arī sens baznīcas zvans un 18. gs. pirmajā pusē būvētas ērģeles. Baznīcā novietota baltā marmorā veidota baroneses Juliannas Elizabetes fon Bēras skulptūra. Saglabājušies vairāki vērtīgi interjera priekšmeti: svečturi, biktssols, upurtrauks un kauss.

Ūdensdzirnavas

Cīravas ūdensdzirnavas būvētas 1881. gadā, bet pēckara gados veikta ievērojama ēkas pārbūve, kas izmainīja ēkas plānojumu un fasādi, tomēr šie 20. gs. vidus uzslāņojumi nav spējuši degradēt ēkas kopējo kultūrvēsturisko vērtību. Ēka sastāv no dzirnavu daļas, kurā saglabājušās 20. gs. pirmās puses dzirnavu iekārtas: rupjā maluma skreja, grūbotājs, putraimu skaldītājs, valča krēsls, plānsijātājs, iesala maļamā skreja un 1883. gadā izgatavotie svāri. Nozīmīga pieminekļa sastāvdaļa ir dzirnavu dzīvojamā daļa, brīvslūžas ar arkveida tiltu, dzirnavu dambis un mākslīgi veidotā ūdenskrātuve.

Cīravas muižas ūdensdzirnavas ir valsts aizsargājams arhitektūras piemineklis. 2002. gadā ūdensdzirnavas tika iekļautas Latvijas 100 izcilāko industriālā mantojuma pieminekļu sarakstā, kas pārstāvēja Latvijas kultūras mantojumu Eiropas kultūras mantojuma dienu pasākumos.

Zirgu stallis

19. gs. sākumā Cīravas muižas apbūve tika papildināta ar vairākām ēkām: kalpu māju, zirgu stalli, pārvaldnieka māju un klēti. Zirgu stallis atrodas iepretim Cīravas pilij un ir klasicisma stila ēka ar tradicionālo frontonu un varenām kolonnām. Baronu laikos ēka bija paredzēta zirgu audzēšanai, vēlāk tur bijušas arī arodskolas darbnīcas.

Dunalkas barona kapenes

Desmit kilometrus tālāk Dunalkas pagastā pie Mālkroga apskatāms valsts aizsargājams piemineklis Dunalkas baronu dzimtas kapenes–mauzolejs, kas uzbūvēts 19. gs. sākumā. Piramīdas formas mauzolejs un tā apkārtnes noformējums bija grezni veidots, ik detaļa tajā bija īpaši pārdomāta, mākslinieciski augstvērtīga. Šādā neparastā veidā parka un memoriālās arhitektūras savienojums citur Latvijā nav atrodams, tādēļ tas jāvis vilkt paralēles ar senās Ēģiptes priekšstatiem par ķermeņa un dvēseles mājokļa cienīgas uzglabāšanas telpu.

Diemžēl kapenes laika gaitā stipri cietušas un šobrīd aplūkojamas tikai drupas.

Īsta atpūta dabā - nāc!

Atpūtas un tūrisma centrs "Spāre"

"Dumbri", Ģibuļu pagasts, Talsu novads, LV-3298
Tālrunis 26669099

Atpūtas un tūrisma centrs "Ezernieki"

"Ezernieki", Indrānu pagasts, Lubānas novads, LV-4830
Tālruni 26671421, 27840643, 26666090

Pokaiņu mežs

Senpokaiņi, Naudītes pagasts, Dobeles novads, LV-3724
Tālruni 63729177, 63726212

Kaņiera ezera laivu bāze

Lapmežciema pagasts, Engures novads, LV-3118
Tālrunis 29253514

Lielaucis ezera laivu bāze

Lielaucis pagasts, Auces novads, LV-3723
Tālrunis 26556771

Kalsnavas arborētums

Jaunkalsnava, Kalsnavas pagasts, Madonas novads, LV-4860
Tālruni 64826568, 29233063, 27841099

www.mammadaba.lv

www.latvia.travel